LES PRINCIPES DE CLASSIFICATION DES PROPOSITIONS SUBORDONNEES

Gheorghe COLȚUN
Universitatea de Stat din Moldova

Résumé: *Dans le domaine de la syntaxe il existe quelques principes de classification des propositions subordonné: 1. corrélation entre les subordonné et les parties du discours; 2. corrélation entre les subordonnées et les termes de propositions.; 3. les liens entre les propositions dans la phrase complexe; 4. la fonction syntaxique du mot de relation (dans le couple corrélatif) ou du mot déterminé; 5. le principe strutural et sémantique etc.*

A l'étape actuelle, la plupart des linguistes accepte la clasification des propositions subordonnées basée sur le principe sémantico-structural.

Mots-clés : *principe sémantico-structural, subordination, syntaxe*

În sintaxă se poate vorbi despre cîteva principii esențiale de clasificare a propozițiilor subordonate.[1]

I. În secolul al XIX-lea în lingvistica rusă se propunea ca la clasificarea propozițiilor subordonate să se țină cont de principiul corelației subordonatelor cu diferite părți de vorbire. De exemplu, N.I.Greci stabilea astfel de propoziții subordonate: substantivale, adjectivale, adverbiale ş.a.

Lingviştii A.H.Vostokov, I.I.Davîdov, F.I.Buslaev ş.a. se bazau la clasificare pe coraportul dintre propozițiile subordonate şi părțile de propoziție. Se punea semnul egalității între funcțiile propozițiilor subordonate şi funcțiile părților secundare ale propoziției. Aceşti cercetători nu recunoşteau existența propoziției compuse (frazei). Se opera doar cu termenul „propoziție simplă". Propozițiile subordonate erau considerate părți secundare de propoziție. Ca argumente se prezentau exemple de tipul:

1) *A aflat că a plecat* *A aflat de plecare*

2) *Mi s-a spus că sînteți bolnav* *Mi s-a spus de boala Dumneavoastră.*

Un adept înflăcărat al principiului în cauză a fost F.I.Buslaev, care considera că fiecare parte de propoziție (cu excepția predicatului) poate fi exprimată prin propoziții subordonate.[2]

F.I.Buslaev a stabilit următoarele tipuri de propoziții subordonate:

1. **Subiective**:
Cine-i harnic cîştigă. → *Harnicul cîştigă.*
2. **Atributive**:
Discută cu un om care este deştept. → *Discută cu un om deştept.*
3. **Completive**:
Scrie ce este esențial. → *Scrie esențialul.*
4. **Circumstanțiale** (de loc, de timp, de mod, de scop, de cantitate ş.a.):
S-a întors acasă cînd însera. → *S-a întors acasă pe înserate.*

[1] В.А.Белошапкова. Современный русский язык / Синтаксис.- М., 1977, p.216-219.
[2] V.A.Beloşapkova, op. cit., p.216.

BDD-A5520 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

Clasificarea de mai sus a fost susținută şi de lingvistul S.I.Abakumov, care considera propozițiile subordonate ca nişte părți de propoziție dezvoltate. Deosebirea constă doar în faptul că propozițiile subordonate au predicat.

Concepția în discuție nu poate fi acceptată din mai multe considerente:

- propozițiile subiective şi predicative nu sînt subordonate;
- nu toate părțile de propoziție pot fi dezvoltate în propoziții subordonate şi invers;
- conținutul şi funcția părților de propoziție şi a propozițiilor subordonate nu se suprapun. Apropierea semantică şi funcțională este destul de restrînsă. Propozițiile subordonate au un conținut semantic cu mult mai vast decît părțile de propoziție;
- propozițiile subordonate au caracter predicativ, iar părțile de propoziție nu au această capacitate.

II. adepții curentului formalist A.M.Peşkovski, L.A.Bulahovski, A.B.Şapiro ş.a.) clasifică propozițiile subordonate în dependență de mijloacele de legătură dintre propozițiile frazei. De exemplu, A.M.Peşkovski divizează propozițiile subordonate în trei tipuri:

1. subordonate corelative;
2. subordonate conjuncționale;
3. subordonate juxtapuse.[1]

La rîndul lor, fiecare tip are mai multe subtipuri. De exemplu, propozițiile subordonate corelative se bifurcă în:

a) relative propriu-zise;
b) interogative indirecte.

Propozițiile subordonate conjuncționale au următoarele varietăți:

a) propoziții subordonate avînd conjuncții cauzale;
b) propoziții subordonate avînd conjuncții finale;
c) propoziții subordonate avînd conjuncții explicative;
d) propoziții subordonate avînd conjuncții condiționale;
e) propoziții subordonate avînd conjuncții comparative;
f) propoziții subordonate avînd conjuncții temporale ş.a.[2]

Principiul clasificării propozițiilor subordonate, conform mijloacelor de legătură dintre propoziții, poate fi folosit în sintaxa limbii române doar parțial, deoarece cu ajutorul conjuncțiilor sînt determinate doar subordonatele, ce se introduc în frază prin intermediul conjuncțiilor „specializate": subordonata concesivă: *deşi, măcar că, cu toate că* şi subordonata cauzală, introdusă prin conjuncțiile *fiindcă, pentru că, deoarece, căci*.

Principiul dat nu „funcționează" la delimitarea propozițiilor subordonate ale limbii române şi din alte cauze:

- se clasifică mijloacele de legătură, dar nu propozițiile subordonate;
- nu se ține cont de relațiile semantice, ce se stabilesc între propoziția regentă şi cea subordonată;
- nu toate jonctivele au un conținut lexical bine conturat, deoarece unul şi acelaşi jonctiv introduce mai multe tipuri de propoziții subordonate. De exemplu, conjuncția subordonată universală **că** introduce în frază majoritatea subordonatelor.

[1] А.М.Пешковский. Русский синтаксис в научном освещении.- М., 1956, p.280.
[2] A.M.Peşkovski, op. cit., p.281.

BDD-A5520 © 2007 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

a) **Subiectivă**:
Părea că-n somn un înger ar trece prin infern (M.Eminescu).
b) **predicativă**:
Dar mai cumplita lui vinovăție,
Ticăloşit de crima îndoielii;
E c-a simțit în sînge o frăție
Şi-o solidaritate cu rebelii (T.Arghezi).
c) **completivă**:
„ Văd că sîntem umbre fără voință...(M.Eminescu).
d) **atributivă**:
Se culcă pe pragul uşii cu gînd că n-o să poată nimeni intra... (P.Ispirescu).
e) **circumstanțială**:
1. **cauzală**:
Grăim , doamnă, către tine
Nu din gură, ci din carte,
Că ne eşti aşa departe (M.Eminescu).
2. **consecutivă**:
Şi-i atît de slabă puntea,
Că-n ea nu te poți încrede (G.Coşbuc).
3. **modală**:
...Te duci că abia mai dovedeşte soarele să se țină pe urma ta (I.Druță).

III. Unii lingvişti clasifică propozițiile subordonate după funcția sintactică a cuvîntului corelativ (din cuplul corelativ) sau a cuvîntului determinat. Ce funcție sintactică are cuvîntul corelativ sau cuvîntul determinat din propoziția coordonată (regentă) – de acelaşi tip va fi şi subordonata. Profesorul universitar A.Ciobanu menționează că „deşi în unele cazuri funcția sintactică a corelativului corespunde cu tipul propoziției subordonate (comp: *Am venit atunci, cînd mi-ai spus; Am fost acolo, unde m-au trimis; Am procedat aşa, cum m-ați sfătuit* ş.a.), totuşi tipuri similare de propoziții pot nimeri în diferite clase. De exemplu, în „*Ce-a fost verde* (aceea) s-a uscat" propoziția evidențiată e subiectivală, pentru că dezvăluie conținutul pronumelui *aceea* – subiect în principală, dar în „*Ce-ai semănat*, aceea ai cules" – avem, deja, o complementară, deşi dezvăluie conținutul relativului *aceea* (acesta, însă, e complement în regentă!).[1] În ambele cazuri însă propozițiile subordonate sînt atributive, deoarece determină un nume, un pronume demonstrativ.

Să urmărim şi exemplele:

1. *Cartea care am citit-o ieri este interesantă.*
2. *Personajele cărții care am citit-o ieri sînt oameni reali.*
3. *Am jurat cărții care m-a fascinat în copilărie că voi purta-o prin toată viața mea.*
4. *Am împrumutat cartea care am citit-o ieri unui prieten.*

În toate frazele de mai sus cuvîntul determinat este substantivul „carte". Acest substantiv are în fiecare exemplu diferite funcții sintactice: 1. subiect; 2. atribut; 3. complement indirect şi 4. complement direct. Deci, conform principiului funcției sintactice a cuvîntului determinat, ar trebui să avem patru tipuri diferite de subordonate: subiectivă, atributivă, completivă indirectă şi completivă directă. În realitate însă în toate frazele subordonata este atributivă, deoarece în toate cazurile determină un nume (substantivul „carte").

[1] Limba moldovenească literară contemporană / Sintaxa.- Chişinău, 1981, p.292-293.

BDD-A5520 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

IV. Cea mai mare parte a sintaxiştilor contemporani utilizează la determinarea propoziţiilor subordonate *principiul structural-semantic*. Reprezentanţi ai acestui principiu sînt F.F.Bogorodiţki, N.S.Pospelov, V.A.Beloşapkova, R.A.Budagov, A.Ciobanu ş.a. Adepţii principiului dat se conduc la clasificarea propoziţiilor subordonate atît de trăsăturile semantice, cît şi de cele structurale ale subordonatelor.

La temelia principiului structural-semantic se află următoarele criterii:

1. Natura morfologică a cuvîntului determinat şi respectiv întrebarea ce i se adresează propoziţiei regente;
2. Raportul logico-semantic dintre subordonată şi cuvîntul determinat din propoziţia regentă;
3. Tipul jonctivului.

Ne vom referi în continuare la esenţa fiecărui criteriu.

1. La clasificarea propoziţiilor subordonate e necesar să ţinem cont, în primul rînd, **de natura morfologică a cuvîntului determinat**.

a) Dacă propoziţia subordonată se referă la un verb pronominal impersonal total sau la o locuţiune impersonală, ea trebuie considerată subiectivă.

Ba la mulţi se întîmpla de veneau sîmbătă noaptea cîte cu un picior frînt şi boii stîlciţi (I.Creangă);

Mi-i de-a mirare de unde ai să-l iei, dacă n-are fiinţă pe lume (I.Creangă).

b) Dacă subordonata se referă la verbul copulativ „a fi" sau la unul din cele 64 de verbe semicopulative, atunci ea este predicativă.

Sfatul ... era să-ţi iei literalmente inima în dinţi la fiecare asalt al lor ... (L.Blaga).

Încetul cu încetul însă el s-a deprins şi în cele din urmă a ajuns că nici unul dintre băieţi nu putea să-l scoată din ale lui (I.Slavici).

c) Dacă subordonata determină un substantiv sau un substitut al lui (adjectiv, numeral, pronume substantivizate), propoziţia este atributivă.

Erau clăcaşi: oşteni fără nume
Ce duc războiul mare-al tuturora,
Ei ce se sting în neguri şi uitare
Şi cad şi mor de cruda-mpovărare
A tuturor durerilor din lume (O.Goga).

d) Dacă subordonata determină un verb (locuţiune sau frazeologism verbal) din regentă şi răspunde la întrebările complementului direct sau indirect, ea este respectiv completivă directă sau indirectă.

Acum nu vă mai spun cît era de încărcat carul cu lemne (I.Creangă).

Nici nu băgă de seamă cînd s-a sfîrşit slujba (L.Rebreanu).

Ai rîvnit să-ţi faci un loc în lume, să umbli şi să vezi pămîntul de la un capăt la altul (Z.Stancu).

e) Dacă subordonata se referă la un verb (la o locuţiune sau frazeologism verbal) şi răspunde la întrebările unuia din complementele circumstanţiale, ea este circumstanţială.

Am mers de-a lungul văii pînă unde apele Dunării pătrund în strîmtoarea Cazanelor (Al.Vlahuţă).

... Cînd a venit Sfînta Duminică de la biserică şi a văzut copiii lăuţi frumos, s-a umplut de bucurie... (I.Creangă).

2. **Raportul logico-semantic** dintre subordonată şi elementul (sau elementele) determinat(e) din propoziţia regentă are o importanţă vădită la clasificarea propoziţiilor subordonate. Acest criteriu facilitează identificarea tipului de subordonată în situaţiile

BDD-A5520 © 2007 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

cînd verbului-predicat din propoziția regentă i se pot adresa două sau mai multe întrebări diferite. La analiza atentă a frazei „*Trofimaş*[-1], *cînd s-a văzut odată scăpat*[2], *a luat-o la fugă*[1]*”* (I.Druță), vom constata că propoziția subordonată „*cînd s-a văzut odată scăpat*” poate răspunde la cîteva întrebări:

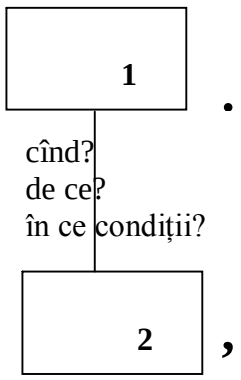
a) *cînd a luat-o la fugă*? (subordonată circumstanțială de timp);

b) *din ce cauză a luat-o la fugă*? (subordonată circumstanțială cauzală);

c) *în ce condiții a luat-o la fugă*? (subordonată circumstanțială condițională).

În astfel de fraze apelăm la sensul logic al subordonatei şi la raportul logico-semantic dintre subordonată şi propoziția regentă.

Aceste două aspecte ne permit să stabilim că în subordonata din fraza de mai sus prevalează sensul temporar. Concomitent e necesar să se sublinieze că subordonata are sensuri multiple şi atunci, cînd construim schema frazei, trebuie să indicăm toate întrebările posibile la care răspunde subordonata.

Principiul logico-semantic „ne fereşte de un schematism condamnabil, care poate duce la o deformare a realității lingvistice”.[1]

Prezentăm încă cîteva exemple în care, pe prim plan, la identificarea subordonatelor se impune principiul logico-semantic:

a) *De cîteva nopți Rusanda se visa cum stă în fața aparatului de fotografiat la intrarea în iarmaroc* (I.Druță) (cum?, ce?);

b) *Cărăbuş s-a dus cu Tincuța la gară, de i-a petrecut* (I.Druță) (cu ce scop?, de ce?, cînd?);

c) *Spune-mi n-aş fi un nătărău de frunte, cînd m-aş încrede în tine?* (C.Negruzzi) (cînd?, în ce condiții?, de ce?).

3. La clasificarea subordonatelor e necesar să se țină cont şi de **jonctivele** ce introduc aceste propoziții în fraze. Se ştie însă că jonctivele nu întotdeauna sînt nişte marcheri preciși ai subordonatelor, deoarece în limba română există puține jonctive „specializate”, adică jonctive care ar introduce numai unul şi acelaşi tip de subordonată. Excepție fac doar jonctivele ce marchează subordonatele concesive (*deşi, măcar că, cu*

[1] Limba moldovenească literară contemporană / Sintaxa.- Chişinău, 1981, p.296.

BDD-A5520 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)

toate că) jonctivele ce introduc în fraze subordonatele finale (*pentru ca să*) şi jonctivele cauzale (*fiindcă, pentru că, deoarece*).

Celelalte jonctive introduc în frază diferite tipuri de subordonate. Din această cauză acest principiu nu poate fi aplicat întotdeauna, el fiind utilizat doar în cazurile jonctivelor „specializate" şi mai rar în alte situații.

Criteriile prezentate mai sus nu funcționează izolat unul de altul, ci în bloc, completîndu-se şi precizîndu-se reciproc.

Propozițiile subordonate pot fi clasificate din diverse puncte de vedere.[1] Totuşi principala clasificare se bazează pe caracteristici de formă (construcții) şi de conținut (funcțiuni sintactice şi grad de abstractizare). Conform acestor caracteristici, subordonatele se clasifică în:

1) **Necircumstanțiale**:

- atributive (determinative şi explicative);
- completive (directe şi indirecte);
- completive de agent;
- completive de asoiciere.

2) **Circumstanțiale**:

- de loc;
- de timp;
- de mod;
- de scop (finale);
- de cauză (cauzale);
- condiționale;
- concesive;
- de consecință;
- instrumentale;
- cumulative;
- de excepție;
- opoziționale;
- de relație.

Propozițiile subordonate necircumstanțiale au un conținut abstract şi aproape toate mijloacele de construcție comune (pronume, adverbe pronominale, conjuncțiile *că, să, ca să, dacă* ş.a.). Identificarea lor se face după natura morfologică a termenului regent, la care interesează nu numai partea de vorbire, ci şi sensul pasiv al unor verbe sau adjective, caracterul copulativ sau tranzitiv al unor verbe.

Propozițiile subordonate circumstanțiale au, în general, un conținut concret, care permite identificarea prin sensul lor, avînd şi mijloace de construcție specifice (în parte, jonctivele)

Bibliografie

Avram M., *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*.- Bucureşti: Editura Academiei, 1960.
Constantinescu-Dobridor, GH., *Sintaxa limbii române*. Bucureşti: EŞE., 1988.
Sintaxa / Sub red. prof. A.Ciobanu. Chişinău: Lumina, 1981.
Белошапкова В.А., *Современный русский язык / Синтаксис*.- М., 1977.
Пешковский А.М. *Русский синтаксис в научном освещении*.- М., 1956.

[1] M.Avram. Gramatica pentru toți.- Bucureşti, 1997, p.419; Gh.Constantinescu-Dobridor. Sintaxa limbii române.- Bucureşti, 1998, p.279-285.

BDD-A5520 © 2007 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:11 UTC)